

בארה של מרים

ספר במדבר פרק כא

(י) וַיִּסְעוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּחֲנוּ בְּאֵבֶת: (יא) וַיִּסְעוּ מֵאֵבֶת וַיַּחֲנוּ בְּעֵי הָעֲבָרִים בַּמִּדְבָּר אֲשֶׁר עַל פְּנֵי מוֹאָב מִמִּזְרַח הַשָּׁמֶשׁ: (יב) מִשָּׁם נָסְעוּ וַיַּחֲנוּ בְּנַחֲל זָרְדִּי: (יג) מִשָּׁם נָסְעוּ וַיַּחֲנוּ מֵעֵבֶר אֶרְנוֹן אֲשֶׁר בַּמִּדְבָּר הַיָּצֵא מִגִּבְלֵי הָעָמְרִי כִּי אֶרְנוֹן גְּבוּל מוֹאָב בֵּין מוֹאָב וּבֵין הָעָמְרִי: (יד) עַל כֵּן יֹאמַר בְּסֵפֶר מִלְחָמַת יְדֹן אֶת וְהַב בְּסוּפָה וְאֶת הַנָּחָלִים אֶרְנוֹן: (טו) וְאֲשֶׁד הַנָּחָלִים אֲשֶׁר נָטָה לְשִׁבְתָּ עַר וְנִשְׁעַן לְגְבוּל מוֹאָב: (טז) וּמִשָּׁם בָּאָרָה הוּא הַבָּאָר אֲשֶׁר אָמַר יְדֹן לְמֹשֶׁה אֶסֶף אֶת הָעָם וְאֶתְנָה לָהֶם מַיִם: (יז) אִזְּ יִשִּׁיר יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת עָלֶי בָּאָר עָנּוּ לָהּ: (יח) בָּאָר חֲפָרוּהָ שָׂרִים כְּרוּהָ נְדִיבֵי הָעָם בְּמַחֲקֵק בְּמִשְׁעָנֹתָם וּמִמִּדְבָּר מִתְנָה: (יט) וּמִמִּתְנָה נָחִילָאֵל וּמִנָּחִילָאֵל בְּמוֹת: (כ) וּמִבְּמוֹת הַגִּיאָ אֲשֶׁר בְּשִׂדָּה מוֹאָב רֹאשׁ הַפִּסְגָּה וְנִשְׁקָפָה עַל פְּנֵי הַיְּשִׁימֹן:

מסכת ברכות דף נד/א

כי הוּא קא חלפי ישראל אתו אמוראי עבדי להון נקירותא וטשו בהון אמרי כי חלפי ישראל הכא נקטלינון ולא הוּא ידעי דארון הוה מסגי קמייהו דישאל והוה ממין להו טורי מקמייהו כיון דאתא ארון אדבקו טורי בהדי הדדי וקטלינון ונחת דמייהו לנחלי ארנון

רש"י במדבר פרק כא פסוק יד

ואת הנחלים ארנון - כשם שמספרים בנסי ים סוף כך יש לספר בנסי נחלי ארנון שאף כאן נעשו נסים גדולים. ומה הם הנסים:

(טו) ואשד הנחלים - תרגום של שפך אשד, שפך הנחלים שנשפך שם דם אמוריים שהיו נחבאים שם. לפי שהיו ההרים גבוהים והנחל עמוק וקצר וההרים סמוכים זה לזה אדם עומד על ההר מזה ומדבר עם חבירו בהר מזה והדרך עובר בתוך הנחל. אמרו אמוריים כשיכנסו ישראל [לארץ] לתוך הנחל לעבור נצא מן המערות בהרים שלמעלה מהם ונהרגם בחצים ואבני בליסטראות. והיו אותן הנקעים בהר של צד מואב ובהר של צד אמוריים היו כנגד אותן נקעים כמין קרנות ושדים בולטין לחוץ. כיון שבאו ישראל לעבור נזדעזעו ההר של א"י כשפחה היוצאת להקביל פני גבירתה ונתקרב לצד הר של מואב ונכנסו אותן השדים לתוך אותן נקעים והרגום. וזהו אשר נטה לשבת ער שההר נטה ממקומו ונתקרב לצד גבול מואב ונדבק בו וזהו ונשען לגבול מואב, ועברו ישראל על ההרים ולא ידעו הנסים האלו אלא ע"י הבאר שנכנס לשם.

(טז) ומשם בארה - משם בא האשד אל הבאר כיצד אמר הקב"ה מי מודיע לבני הנסים הללו המשל אומר נתת פת לתינוק הודיע לאמו לאחר שעברו חזרו ההרים למקומם והבאר ירדה לתוך הנחל והעלתה משם דם ההרגים וזרועות ואיברים ומוליכתן סביב המחנה וישראל ראו ואמרו שירה:

מסכת תענית דף ט/א - שלשה פרנסים טובים עמדו לישראל אלו הן משה ואהרן ומרים ושלש מתנות טובות ניתנו על ידם ואלו הן באר וענן ומן באר בזכות מרים עמוד ענן בזכות אהרן מן בזכות משה מתה מרים נסתלק הבאר שנאמר ותמת שם מרים וכתוב בתריה ולא היה מים לעדה וחזרה בזכות שניהן

תוספתא מסכת סוכה פרק ג

הבאר שהיתה עם ישראל במדבר דומה לסלע מלא [כברה] מפרפרת ועולה כמפי הפך הזה עולה עמהן להרים ויורדת עמהן לגאיות מקום שישראל שורין הוא שורה כנגדן במקום גבוהה כנגד פתחו של אהל מועד נשיאי ישראל באין וסובבין אותה במקלותיהן ואומרים עליה את השירה (במדבר כא) עלי באר ענו לה עלי באר והמים מבבעבין ועולין כעמוד למעלה וכל אחד ואחד מושך במקלו איש לשבטו ואיש למשפחתו

ילקוט שמעוני רמז תרפג - והבאר בזכות מרים שנאמר ותמת שם מרים ותקבר שם ולא היה מים לעדה. והיאך היתה [הבאר] עשויה סלע [כמין כוורת] והיתה מתגלגלת ובאה עמהם במסעות, וכיון שהיו הדגלים חונים והמשכן עומד. היה בא הסלע ויושב לו בחצר אהל מועד, והנשיאים עומדים ואומרים עלי באר והיתה עולה,

ספר מחשבות חרוץ - אות יט

ושם ברפידים רפו ידיהם מהתורה וניתן להם בארה של מרים שאמרו ז"ל (מכילתא יתרו א') מובא בספר דבש לפי דהיו טועמין בו טעם יין וכל מיני משקין. אבל כמו שהמן היה לחם שמלאכי השרת אוכלין כך הבאר משקה שמלאכי השרת שותין.

רש"י על במדבר פרק כא פסוק כ - ונשקפה הבאר על פני הישימון שנגנזה בימה של טבריה והעומד על הישימון מביט ורואה כמין כברה בים והיא הבאר כך דרש רבי תנחומא

רבנו בחיי על במדבר פרק כ פסוק ב

(ב) ולא היה מים לעדה. כשמתה מרים נסתלק הבאר כי היה הבאר בזכות מרים שהיה לה זכות המים ממשה, שנאמר ותתצב אחותו מרחוק. ומה שנסתלק עתה במיתתה ראייה שבזכותה היה עמהם, ומכאן שכל ארבעים שנה היה להם הבאר. ואמרו במדרש (במדבר רבה יט, כה) אז ישיר ישראל את השירה הזאת, שירה זו נאמרה בסוף ארבעים שנה, והבאר ניתן להם מתחילת ארבעים:

שפתי כהן על במדבר פרק כ פסוק ב

ולא היה מים - כמו שבכניסתם למדבר נסוה במים במרה שנאמר (שמות ט"ו, כ"ה) ושם נסוהו, כן קודם הכנסתם לארץ. וגם כן להורותם שעד עתה היתה הבאר הולכת ומתגלגלת עמהם, מכאן והלאה למטר השמים תשתה מים, לזה יהיו עיניהם נשואות לשמים:

ויקהלו על משה ואהרן. ומה שהבאר היה בזכות מרים, כמו שכתב הרב רבינו בחיי ז"ל, הטעם שהיה לה זכות המים ממשה שנאמר (שמות ב', ד') ותתצב אחותו מרחוק. עוד טעם אחר לפי שהיתה מטבלת בנות ישראל הנדות והיולדות, והיתה נקראת שפרה, לפי שהיתה משפרת ומקשטת הנשים כדי שיתאוו להן בעליהן, ואף על פי שהיו בעבודת פרך כשהיו רואים נשותיהם היו מתנחמים על כל מה ששיעבדום, והיו מתאווים להן, והיא היתה סיבה שהעמידו ששים ריבוא, ושרתה עליהם השכינה ונגאלו, והאשה נקראת באר שנאמר (משלי ה', ט"ו) שתה מים מבורך ונוזלים מתוך בארך, לזה זכתה והיה הבאר בזכותה. והמן בזכות משה, לפי שהביא תורה מן השמים שהיא מזון הנפש, לזה בא בזכותו מן מן השמים שהוא מזון הגוף. וענני כבוד בזכות אהרן, לפי שחיפה על ישראל בעשיית העגל שאמר אתה ידעת את העם כי ברע הוא, היינו ערב רב, לומר שערב רב עשו את העגל ולא ישראל, לזה באו בזכותו ענני כבוד שהיו חופין על ישראל ולא על ערב רב:

מסכת שבת דף לה/א - אמר רב מעין המיטלטל טהור וזהו בארה של מרים

כלי יקר על במדבר פרק כא פסוק יז - והבאר שהיה מספיק להם כל צרכיהם בזכות מרים שאחזה במדת ג"ח, שכן נאמר (שמות א יח) ותחיינ את הילדים שהיו מספיקין להם מזון כו'.

ילקוט שמעוני במדבר רמז תרפג - המן בזכות משה, והענן בזכות אהרן, והבאר בזכות מרים שאמרה שירה על הים.

העמק דבר על במדבר פרק כא פסוק טז

(טז) ומשם הלכו ישראל בארה. לא היה עיר בעבר הירדן ששמה בארה אלא מקום שעמד הבאר מללכת עוד משום שלא היו נצרכים עוד לה נקרא המקום בארה ושם אמרו שירה על הבאר. והא שלא אמרו שירה עליו עד כה הוא משום שאין מברכין על הנס עד שנגמר כל צרכו כמש"כ ר"פ אז ישיר. ככה כ"ז שלא יצאו מן המדבר לא אמרו שירה עד שהגיעו לעבר הירדן ונגמר צורך הבאר אז אמרו שירה.

ומבמות הגיא וגו' - וכיון שבאו לגבול מואב ולא נצרכו עוד לה. חזרה לטבע מים וירדה לגיא למקום מים כדאיתא בשבת פרק ב':

רש"י הירש פרק כ פסוק טז - המקום נקרא באר... או מסתבר יותר כי הבאר שניתנה להם וחזרה וניתנה להם וליוותה אותם עד כה הגיעה שם למנוחתה.